

Večeřa, Miloš – Urbanová, Martina a kolektiv: Právní vědomí v teoreticko- empirickém pohledu. Brno: Masarykova univerzita, 2015, 194 stran

PETR OSINA

PRÁVNICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO, OLMOUC

V první polovině roku 2015 rozšířila nabídku české odborné literatury z oboru právní sociologie kniha autorského kolektivu pod vedením renomovaných vysokoškolských pedagogů Právnické fakulty Masarykovy univerzity profesora Miloše Večeři a docentky Martiny Urbanové, která je výstupem projektu Teoreticko-empirická východiska zkoumání právního vědomí v mezinárodním kontextu. Tato kniha si klade za cíl nasměrovat pozornost právnické i ostatní veřejnosti na problematiku právního vědomí a přispět tak ke zvýšení zájmu o právní vědomí a jeho empirické zachycení.

Právnímu vědomí se v české právní vědě v posledních 25 letech věnuje velmi málo odborných textů.¹ Zdá se přitom paradoxní, že před rokem 1989 se na tuto problematiku soustředilo daleko více pozornosti a zejména v období tzv. normalizace vyšlo k tématu několik desítek článků a několik monografií.² V posledních letech se ovšem zdá, že zájem o tuto problematiku se opět zvyšuje, o čemž může svědčit počet vysokoškolských kvalifikačních prací, které se v nějaké míře právním vědomím zabývají (a to nejen na právnických fakultách).³

Nedávno jsme mohli sledovat v souvislosti se schválením a nabytím účinnosti nového občanského zákoníku určité znejistění právního vědomí ve společnosti. Nový kodex byl kritizován zejména kvůli nesrozumitelné terminologii, přílišnému rozsahu nebo krátké legisvakanci lhůt. Také na tomto případě tedy můžeme demonstrovat důležitost právního vědomí jako podstatné dimenze právního systému.

První kapitola recenzované monografie stručně charakterizuje jednotlivé pojmy, teorie a přístupy ke zkoumání problematiky právního vědomí od tradičních až po současné. Zahrnuje samotné vymezení pojmu právního vědomí a jeho složek, ale také rozbor pojmu právní socializace nebo vztahu mezi právním vědomím

a právním jednáním.

V druhé kapitole je přiblížena situace empirického výzkumu právního vědomí na Slovensku po rozpadu společného československého státu. Text, který zpracovala Silvia Capíková z Ústavu sociálního lékařství a lékařské etiky Lékařské fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, upozorňuje na pluralitu přístupů a témat, které byly na Slovensku reflektovány odbornou veřejností.

Třetí kapitola, jejímž autorem je Marián Kokeš (asistent soudce Ústavního soudu), se zamýšlí nad vztahem právního vědomí a legislativní tvorby práva. Tato část vychází z teze, že kvalita zákonodárství zásadně ovlivňuje úroveň právního vědomí ve společnosti.

Čtvrtá část se zabývá mechanismem posuzování dopadů právní regulace, který je znám pod zkratkou RIA. Tuto kapitolu (stejně jako kapitoly 5, 8 a 9) zpracovala Markéta Klusoňová, asistentka katedry právní teorie PF MU v Brně. Charakteristika fungování tohoto mechanismu je zasazena do kontextu vývoje ve střední Evropě a pozornost je věnována také aktuálnímu stavu tohoto mechanismu v České republice.

V páté kapitole je pozornost zaměřena na prezentaci soukromoprávní kodifikace na internetu. Stručně je představena česká praxe, která je srovnána s postupy některých jiných států, které rekoefikovaly občanské právo po roce 1989 (např. Rusko, Rumunsko či Maďarsko) nebo se k tomu chystají (Slovensko).

Poslední čtyři kapitoly se věnují empirickému zachycení právního vědomí. Na kvalitativ-

¹ Stěžejní výjimku představuje kniha *Sociologie práva*, kterou napsali vedoucí autorského kolektivu recenzované monografie prof. Večeřa a doc. Urbanová. Vydalo ji nakladatelství Aleš Čeněk v roce 2006 a 2011.

² Např. SLUNÉČKOVÁ, J. *Právní vědomí (Vybrané problémy)*, AUC Iuridica, 1985; JANSÁ, V. *Vybrané problémy teorie právního vědomí*, Praha: ČSAV, 1982.

³ Konkrétní práce lze snadno najít na portálu theses.cz

ním a kvantitativním šetření se kromě Markéty Klusoňové podílela také Klára Brožovičová, odborná asistentka z Ústavu evropské etnologie FF MU v Brně. Kvalitativní šetření bylo realizováno prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s pracovníky OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí) a vybraných neziskových organizací. Kvantitativní přístup reprezentuje dotazníkové šetření zaměřené na znalosti a postoje jednotlivců k novému občanskému zákoníku. To bylo uskutečněno v rámci tří skupin: obyvatel azylových domů, studentů prvního ročníku PF MU a studentů navazujícího magisterského oboru na PF MU. V poslední kapitole pak najdeme interpretaci výsledků dotazníkového šetření.

Dotazníkové šetření ukázalo poměrně jednoznačné závěry, které vyplývají ze srovnání jednotlivých sledovaných skupin. Míra informovanosti koreluje se vzděláním a sociálním postavením respondentů, což potvrzuje teoretické předpoklady, které lze najít v první kapitole knihy (podkapitola 1.2.1 – Znalost práva). Lze také konstatovat, že respondenti s vyšším so-

ciálním statusem a vzděláním věří více ve funkčnost právního systému. Autoři také konstatují, že jejich studie prokázala potřebu empirického zkoumání právního vědomí v situacích, kdy dochází k podstatnějším změnám právního řádu.

Celkově se monografie pokusila shromáždit zajímavé poznatky, které je možné v budoucnosti dále využít. Nabízí se realizovat další empirické šetření na základě této práce a závěrů v ní popsaných. Bez podobných výzkumů můžeme těžko zjistit, zda se právní vědomí ve společnosti nějak mění a vyvíjí. Pokud už je změna zaznamenána, pak se nabízí prostor pro analýzu toho, proč k ní dochází.

Závěrem bych konstatoval, že recenzovaná publikace představuje zasvěcený výklad otázek spojených s problematikou právního vědomí. Knihu je možné doporučit především studentům magisterských a doktorských oborů na právnických fakultách jako doplnění materie týkající se teorie a sociologie práva. Zároveň by ale mohla být cenným zdrojem informací také pro širší veřejnost.

Pavel Dufek, Hubert Smekal a kolektiv: Lidská práva v mezinárodní politice, Praha: Wolters Kluwer, 2014, 448 stran

MIROSLAV KNOB

PRÁVNICKÁ FAKULTA MASARYKOVY UNIVERZITY, BRNO

„Všechno, co jste kdy chtěli vědět o lidských právech v mezinárodní politice (a báli jste se zeptat)“ – tato parafráze na název filmu Woodyho Allena by mohla sloužit jako podtitul publikace, která vyšla v ediční řadě Lidská práva nakladatelství Wolters Kluwer. Pod vedením Pavla Dufka a Huberta Smekala z Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity přináší texty kolektivu autorů a autorek z oblasti sociálních věd, zahraniční politiky a práva. Editoři si v úvodu knihy vytkli ambiciózní cíl – vytvořit příručku lidských práv v mezinárodní politice pro českého čtenáře. A na začátek recenze je nutno konstatovat, že se jim tohoto cíle podařilo dosáhnout. Recenzovaná publikace, která je svým záběrem a rozsahem v českém akademickém prostředí unikátní, si rozhodně zaslouží pozornost.

Publikace je členěna do tří ucelených bloků. První blok se věnuje základům studia lidských práv, druhý blok se zabývá problematikou lidských práv v mezinárodním kontextu a poskytuje jednak vhled do základních mezinárodněprávních problémů spojených s lidskými právy a zároveň představuje popis základních mezinárodních systémů lidských práv. Poslední, třetí kapitola se věnuje lidským právům z pohledu České republiky.

Úvodní blok, který obsahuje tři kapitoly, se věnuje obecnému úvodu do studia lidských práv. Jedná se o velmi solidní blok příspěvků, který nabízí v prvé řadě hluboký filozofický podklad konceptu lidských práv, který v taktu ucelené podobě v rámci knižní publikace byl již stejnými autory (Jiřím Barošem a Liborem Dufkem) publikován v rámci knihy Demokratické